

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

ТКАЧІВСЬКА ІННА МИХАЙЛІВНА

УДК 378. 14: 796. 011. 3

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ДО ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ
З УЧНЯМИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника.

Науковий керівник: доктор біологічних наук, професор
МИЦКАН Богдан Михайлович,
Прикарпатський національний університет імені Василя
Стефаника, завідувач кафедри теорії та методики фізичної культури
і спорту, м. Івано-Франківськ.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ШИЯН Богдан Михайлович,
Тернопільський національний педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка, завідувач кафедри теоретичних основ і
методики фізичного виховання, м. Тернопіль;

кандидат педагогічних наук, професор
ЗАВАЦЬКА Лідія Архипівна,
Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені Степана
Дем'янчука, декан факультету здоров'я, фізичної культури і спорту,
м. Рівне.

Захист відбудеться “25” червня 2009 року о 14 год. 30 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.01 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, зал засідань, м. Тернопіль, 46027.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль).

Автореферат розіслано “23” травня 2009 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Чайка В.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Для інтегрування України як самостійної, демократичної держави в європейську спільноту їй необхідно реалізувати власні природно-рекреаційні можливості. Одним із напрямів розв'язання цього завдання є вивчення привабливого туристичного потенціалу нашої країни, який може сприяти розширенню міжнародних зв'язків через відвідування України іноземними туристами. З іншого боку, туристсько-краєзнавча діяльність активізується і через зростання внутрішньої міграції населення, яка проявляється у зацікавленні краєзнавчими та природно-рекреаційними об'єктами краю. Це сприяє не тільки піднесенню економіки держави, а й фізичному, духовному і патріотичному вихованню молоді. Туризм є одним із основних напрямів розвитку економіки та культури і створює умови для туристської діяльності, як форми організації пізнавальної діяльності учнів, як чинника виховання шкільної молоді. Реалізація державної політики в галузі туризму здійснюється через визначення пріоритетних напрямів і координації наукових досліджень та підготовки кадрів.

Для реалізації наявного природно-рекреаційного і туристичного потенціалів Карпатського регіону, окрім регіональних, державних та міжнародних інвестицій, потрібні конкурентноспроможні, компетентні фахівці. Це стосується і вчителів фізичної культури, які мають чималі можливості у здійсненні туристсько-краєзнавчої роботи з учнями. Саме вчитель фізичної культури займає домінуючу позицію та відповідає за формування здорового способу життя підростаючого покоління. Окрім цього, під час занять фізичною культурою, участі у туристичних походах, змаганнях зі спортивного орієнтування та екскурсій на фахівців фізичного виховання покладається місія сприяти розвитку в школярів таких фізичних якостей, як витривалість, сила, гнучкість, спритність, рівновага. Саме оздоровчо-спортивний (активний) туризм як засіб фізичного виховання приховує у собі великі потенційні можливості щодо всебічного розвитку особистості школяра. Тому важливим складником професіоналізму вчителя фізичної культури розглядається його готовність до туристсько-краєзнавчої роботи з учнями.

Різним аспектам професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури присвятили свої праці багато вчених. Так, Л. Сущенко, С. Філь, Б. Шиян досліджували теоретико-методологічні аспекти підготовки, застосування інформаційних технологій вивчала Г. Генсерук, міжпредметні зв'язки – Л. Демінська, роль науково-дослідної роботи – Л. Завацька, підготовку до реалізації міжпредметних зв'язків у процесі фізичного виховання – О. Кругляк, педагогічні умови забезпечення різнорівневої професійної підготовки – П. Єфіменко, формування готовності до професійної діяльності – М. Данилко та педагогічної спрямованості вчителя фізичної культури – О. Ємець, педагогічну майстерність вчителя фізичної культури досліджували М. Кричфалуший, О. Петунін.

Результати дисертаційних досліджень дають змогу стверджувати, що практична підготовка

фахівців до туристсько-краєзнавчої роботи вимагає істотного вдосконалення. Питання підготовки фахівців до означеного виду діяльності вивчали Л. Кнодель, А. Конох, В. Коцур. Окремі сторони підготовки майбутніх учителів до туристсько-краєзнавчої та краєзнавчої роботи досліджували М. Алексієвець, Г. Лисичарова, Т. Міщенко, В. Обозний, Ю. Попович, В. Серебрій, С. Танана, О. Тімець.

Численні дослідження професійної підготовки фахівців у галузі фізичного виховання свідчать, що практика їх навчання не зовсім відповідає вимогам сьогодення і не забезпечує належного професіоналізму, часто відсутнім є зв'язок між сучасними запитами практики фізичного виховання школярів і системою професійної підготовки майбутніх учителів у вищих навчальних закладах.

Таким чином, актуальність дослідження зумовлена, з одного боку, потребою активізації туристсько-краєзнавчої діяльності як чинника зміцнення економіки України, виховання та оздоровлення шкільної молоді, а з іншого – недосконалістю підготовки до означеної ділянки роботи вчителів фізичної культури. Це зумовило вибір теми “Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої роботи з учнями”.

Зв'язок роботи з науковим програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника і є складовою частиною комплексної наукової теми “Оптимізація професійної підготовки вчителів фізичної культури до роботи в школі”. Тему дисертаційної роботи затверджено вченою радою Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 6 від 10.02.2005 р.) та погоджено у Раді з координації наукових досліджень в Україні у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 7 від 25.09.2007 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої роботи з учнями.

Відповідно до мети дослідження було визначено такі **завдання**:

1) дослідити сучасний стан розробленості проблеми професійно-педагогічної підготовки студентів і вчителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої роботи в школі та виявити особливості цієї підготовки;

2) визначити критерії, рівні та компоненти готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до туристсько-краєзнавчої роботи;

3) обґрунтувати та експериментально перевірити основні компоненти моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої роботи з учнями в умовах кредитно-трансферної системи організації навчання;

4) розробити навчально-методичне забезпечення викладання туристсько-краєзнавчих

дисциплін на засадах інтерактивних методик.

Об’єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах України.

Предмет дослідження – модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої роботи з учнями.

Теоретико-методологічною основою дослідження є наукові принципи процесу пізнання, основні положення педагогіки та психології про зв'язок теорії з практикою; основні ідеї системного підходу як методологічного способу пізнання педагогічних та психологічних явищ. Теоретичним підґрунтям дисертаційного дослідження є наукові положення і висновки вчених щодо: підготовленості педагогів до педагогічної діяльності (О. Абдулліна, Л. Кондрашова, Н. Кузьміна, І. Підласий, В. Сластьонін, С. Трипольська), підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання до професійної діяльності (М. Кричфалуший, Л. Сущенко, Б. Шиян), ролі туризму і краєзнавства для всебічного розвитку особистості (Т. Вайда, С. Захаров, М. Костриця, В. Обозний), готовності до туристсько-краєзнавчої роботи (А. Конох, Г. Лисичарова, Т. Міщенко, В. Серебрій, О. Тімець), природно-рекреаційний потенціал Карпатського Єврорегіону (Б. Мицкан, Є. Рут).

Для реалізації поставлених завдань у роботі використовувався комплекс теоретичних і практичних **методів дослідження**. *Теоретичні*: контент-аналіз науково-методичних джерел з означеної проблеми; синтез; порівняння; вивчення й узагальнення педагогічного досвіду для уточнення сутності й особливостей процесу підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності; теоретичного моделювання – для побудови моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої роботи з учнями у процесі вивчення дисциплін спеціалізації „туристсько-краєзнавча робота”. *Емпіричні*: спостереження, анкетування, бесіди, комп’ютерне тестування, метод експертних оцінок, вивчення результатів навчальної діяльності суб’єктів педагогічного процесу; педагогічний експеримент – констатувальний (визначення вихідного рівня готовності до здійснення туристсько-краєзнавчої діяльності) та формувальний (перевірка ефективності впровадження експериментальної моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до проведення туристсько-краєзнавчої діяльності) для виявлення стану і рівня готовності майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту та вчителів-практиків до проведення туристсько-краєзнавчої діяльності з учнями; *методи математичної статистики*: порівняльний аналіз із використання критерію Стюдента для малих і великих вибірок; дискриптивний аналіз (середнє значення і стандартна похибка) – для опрацювання отриманих даних.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі загальноосвітніх шкіл Івано-Франківської області (охоплено 93 вчителів фізичної культури) та на факультетах фізичного виховання і спорту Прикарпатського національного університету імені

Василя Стефаніка, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, а також у Львівському державному університеті фізичної культури та Жешувському університеті (Польща). Сукупна вибірка становила 393 респонденти, з них на етапі формування експерименту у контрольній та експериментальній групах налічувалось по 28 осіб. В експерименті взяло участь 12 експертів та 8 викладачів, методистів, які оцінювали рівень підготовленості студентів до майбутньої туристсько-краєзнавчої діяльності.

Дисертаційне дослідження проводилося в декілька **етапів**:

На першому етапі (вересень-листопад 2004 р.) здійснено аналіз психолого-педагогічної літератури з теми дослідження, вивчено стан розробленості досліджуваної проблеми в сучасній практиці роботи ВНЗ, уточнено мету, завдання і предмет дослідження, розроблено зміст, методику та проведено констатувальний експеримент.

На другому етапі (грудень 2004 р. – квітень 2007р.) змодельовано авторську модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої діяльності, розроблено та впроваджено в навчальний процес факультетів фізичного виховання експериментальні програми вивчення дисциплін туристсько-краєзнавчого напрямку за кредитно-трансферною системою.

На третьому етапі (травень 2007р. – вересень 2008 р.) проведено формувальний експеримент, здійснено перевірку розробленої моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої роботи, систематизовано та узагальнено отримані результати і впроваджено їх у практику роботи ВНЗ, сформульовано висновки, завершено літературне оформлення дисертації та автореферату.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що:

- *уперше* теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено структурно-функціональну модель підготовки фахівців фізичного виховання до туристсько-краєзнавчої діяльності, взаємозв'язок компонентів якої відображають її технологічність. Складовими моделі є діагностично визначена мета, етапи впровадження (адаптивний, репродуктивний, моделювальний, творчий); теоретико-методологічні основи, що відображають єдність теоретичної і прикладної підготовки, взаємозв'язок структурних і функціональних компонентів (системності, модульності, індивідуалізації, емоційного сприйняття природи); компоненти підготовки (мотиваційний, змістовий, діяльнісний); педагогічні умови (формування національної самосвідомості засобами туристсько-краєзнавчої роботи; поглиблене вивчення краєзнавства та пізнавально-рекреаційних можливостей краю; реалізація зв'язків між туристсько-краєзнавчими та спортивними дисциплінами); критерії визначення рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої діяльності; результат;

- *уточнено* структурні компоненти готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до

туристсько-краєзнавчої роботи;

- *набули подальшого розвитку* зміст, форми, методи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої діяльності.

Практичне значення роботи полягає в розробці, експериментальній перевірці моделі підготовки студентів до туристсько-краєзнавчої роботи та впровадженні навчальних програм з дисциплін туристсько-краєзнавчого циклу, розроблених за вимогами кредитно-трансферної системи (ECTS); комплексу тестових завдань для визначення рівнів готовності фахівців фізичного виховання до означеного виду діяльності.

Основні результати дисертаційного дослідження **впроваджено** в навчально-виховний процес факультету фізичного виховання і спорту Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника (акт реалізації від 25 квітня 2008р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка (акт реалізації від 16 квітня 2008р.), Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка (акт реалізації від 16 травня 2008р.), Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (акт реалізації від 20 травня 2008р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження обговорювалися на *Міжнародних конференціях*: “Молода спортивна наука України” (Львів, 2006), “Краєзнавство і учитель – 2007” (Харків, 2007), “Актуальні проблеми розвитку фізичного виховання, спорту і туризму в сучасному суспільстві” (Івано-Франківськ-Микуличин, 2008).

Про отримані результати та висновки роботи доповідалося на наукових та навчально-методичних семінарах кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту, а також на щорічних звітних наукових конференціях викладачів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Публікації. Результати дисертаційного дослідження висвітлено в 10 одноосібних наукових працях автора, з них 5 опубліковано у фахових виданнях з педагогічних наук, затверджених ВАК України.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (всього 279 найменування), п'яти додатків. Загальний обсяг роботи – 217 сторінок, з них 165 сторінок основного тексту. Дисертація ілюстрована 11 таблицями та 19 рисунками.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність теми дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, теоретико-методологічну основу та методи дослідження, етапи його проведення, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення, подано відомості про

апробацію та впровадження результатів дослідження.

У першому розділі **“Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої діяльності як педагогічна проблема”** викладено результати аналізу літератури з проблеми дослідження, розкрито суть та структурні компоненти професійної підготовки вчителя фізичної культури, проаналізовано основні напрями і підходи до пояснення суті понять “професійна підготовка”, “туристсько-краєзнавча робота”; висвітлено стан та рівень підготовленості випускників факультетів фізичного виховання до здійснення туристсько-краєзнавчої діяльності з учнями.

Сучасні дослідження доводять, що професійна підготовка фахівця – це процес оволодіння ним необхідними знаннями, вміннями і навичками, результатом якого є професіоналізм. З’ясовано, що вчені по-різному підходять до визначення суті професіоналізму. Одні пояснюють його як конкретний рівень сформованості майстерності, інші – як якісну характеристику суб’єкта діяльності. Структура професіоналізму – складна система, до складу якої входять мотивація саморозвитку і професійні досягнення, творчий та інноваційний потенціал особистості, необхідний рівень здоров’я та працездатності, здатність адекватно діяти в нестандартних ситуаціях. Встановлено обсяг необхідних знань, умінь і навичок, якими повинен володіти майбутній фахівець фізичного виховання.

У психолого-педагогічній літературі для характеристики здатності людини до певної діяльності послуговуються поняттям „готовність”. У дисертаційному дослідженні поняття „готовність” характеризується як результат підготовки майбутніх фахівців до означеного виду діяльності. Готовність як психологічний феномен досліджували М. Дьяченко, Л. Кандилович, Л. Кондрашова, Н. Кузьміна, В. Семиченко. Підготовка фахівців фізичного виховання і спорту до окремих видів діяльності стала предметом досліджень А. Артюшенко, В. Лизогуба, Б. Сермеєва, Б. Шияна, Ю. Шкрєбтія. Наявні наукові дані вказують на відсутність єдиного визначення цієї дефініції та її структурних компонентів. Тлумачення цього поняття відображається у категоріях “структурне утворення”, “властивість особистості”, “якість”, “психічний стан”. Головною умовою якісної та ефективної професійної діяльності є досягнення вчителем оптимального рівня педагогічної майстерності.

Кінцевим результатом професійної підготовки вчителя фізичної культури є його готовність до туристсько-краєзнавчої діяльності. Вона визначається як комплекс об’єднаних в складну структурну систему мотивів, рис характеру, ставлення, інтересу до туристсько-краєзнавчої роботи, професійних знань, умінь і навичок, досвіду, засвоєння технології роботи, операцій, алгоритмів. Аналіз науково-джерельної бази останніх досліджень з порушеної проблеми забезпечив можливість виокремити такі напрями вивчення цього питання: теоретичні основи вивчення краєзнавства; теоретико-практичні основи дослідження туризму; методика організації

краєзнавства та туристсько-краєзнавчої роботи; підготовка вчителів до краєзнавчої та туристсько-краєзнавчої діяльності.

Теоретичне дослідження сучасної системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої роботи з учнями доводить домінування незадовільного стану їх підготовленості до означеного виду діяльності. Враховуючи мотивацію учіння, повноту, точність, усвідомленість, глибину знань, уміння застосовувати їх на практиці, зокрема в роботі зі школярами, було виокремлено 4 рівні готовності фахівців фізичного виховання до туристсько-краєзнавчої роботи: високий, достатній, середній і низький. Для виявлення рівня підготовленості фахівців фізичного виховання до туристсько-краєзнавчої діяльності на початковому етапі констатувального експерименту було проведене тестування вчителів фізичної культури, які працюють сьогодні у закладах освіти. Підсумки тестування такі: 53,8% опитаних показали низький рівень, 38,7% респондентів показали середній та 7,5% – достатній рівень готовності до туристсько-краєзнавчої роботи з учнями. Фахівців фізичного виховання з високим рівнем готовності не виявлено.

Результати другого етапу констатувального експерименту свідчать про низький рівень підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої роботи. У дослідженні взяло участь 224 майбутніх фахівців фізичного виховання. Жоден студент не виявив високого рівня. Тільки 0,7% мають достатній рівень професійної підготовленості до туристсько-краєзнавчої роботи, 37,7% – середній і 61,6% опитаних показали низький рівень. Детальний аналіз отриманих даних тестування студентів факультетів фізичного виховання по різних вищих навчальних закладах свідчить, що найкращі результати показали студенти Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Із загальної кількості респондентів (n=40) 2,5% показали достатній рівень підготовленості до туристсько-краєзнавчої роботи з учнями, 42,5% – середній і 55,0% – низький рівень. Дещо поступаються за рівнем готовності до туристсько-краєзнавчої діяльності студенти Львівського державного університету фізичної культури. Серед них (n=16) жоден не досяг високого і достатнього рівнів, у 68,8% учасників експерименту середній і 31,2% низький рівень підготовленості до туристсько-краєзнавчої роботи з учнями. Студенти-випускники Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (n=60) довели, що для 45,0% із них туристсько-краєзнавча підготовленість відповідає середньому рівню, а 55,0% – низькому. Жоден студент не досяг високого чи достатнього рівня.

Найнижчі результати продемонстрували польські студенти Жешувського університету (n=35): 5,7% досягли середнього і 94,3% – низького рівня готовності до туристсько-краєзнавчої діяльності.

Отже, результати констатувального етапу експерименту підтвердили необхідність вдосконалення професійної підготовки студентів на факультетах фізичного виховання шляхом

внесення коректив у технологію навчального процесу.

У другому розділі **“Обґрунтування і реалізація моделі підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання до туристсько-краєзнавчої діяльності в школі”** розроблено модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої роботи, в основу якої покладено системний підхід (рис.1). Мета і завдання туристсько-краєзнавчої підготовки вчителя фізичної культури спрямовані на розкриття змісту означеного напрямку, що визначався взаємодією складових: етапи, компоненти, принципи, методи, форми, педагогічні умови, критерії та рівні сформованості готовності майбутніх учителів до туристсько-краєзнавчої діяльності.

Туристсько-краєзнавча підготовка майбутніх учителів фізичної культури здійснювалася поетапно.

Адаптивний етап передбачав формування професійних інтересів студентів, зацікавленості, усвідомлення ними необхідності та важливості вивчення дисциплін туристсько-краєзнавчого напрямку з подальшим застосуванням знань у педагогічній діяльності. З цією метою проводилися індивідуальні та групові бесіди зі студентами для спонукання та вироблення у них мотивів вивчення туристсько-краєзнавчих дисциплін та зацікавлення майбутньою професійною діяльністю.

На *репродуктивному етапі* в процесі безпосереднього вивчення туристсько-краєзнавчих дисциплін (“Основи туристичної діяльності”, „Основи етнографії”, „Основи екскурсознавства”, „Туризм і спортивне орієнтування”, „Організація туристсько-краєзнавчої діяльності”, „Рекреаційний туризм”, „Туристичне краєзнавство” та „Менеджмент туризму”) формували систему професійних знань майбутніх спортивних педагогів, вчили їх організовувати туристсько-краєзнавчу роботу зі школярами. Специфічними методами для цього етапу були імітаційні вправи та дослідницький методи. Форма занять була різноманітною: від лекцій, конференцій, що забезпечували теоретичну підготовку студентів, до практичних, лабораторних занять, походів, самостійної та навчально-дослідницької роботи. Окрім названих форм роботи, які використовувалися на цьому етапі, також впроваджувалися змагання та табірні збори.

Моделювальний етап був спрямований на формування необхідних професійних умінь: планувати й організувати туристичний похід, екскурсію, змагання, туристсько-краєзнавчі конкурси, вікторини, КВК. Пріоритетом цього етапу була організація самостійної роботи студентів з моделювання форм і методів туристсько-краєзнавчої діяльності, аналізу ситуацій професійного змісту.

Творчий етап передбачав самореалізацію та самовдосконалення студентів під час практичних занять, педагогічної практики, табірних зборів, формування готовності та прагнення до проведення туристсько-краєзнавчої роботи, розвиток дивергентного мислення, умінь генерувати нові ідеї, знаходити нетрадиційні шляхи розв’язання проблемних завдань, активізацію

творчого стилю праці, виховання професійних якостей студентів. Специфічними методами тут були практичний, дослідницький, аналіз ситуацій професійного змісту та евристичний.

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здійснення туристсько-краєзнавчої роботи забезпечувалась взаємодією основних компонентів: мотиваційного, змістового, діяльнісного.

Мотиваційний компонент реалізувався через мобілізацію комплексу взаємопов'язаних мотивів, які передбачають формування свідомого і відповідального ставлення студентів до вивчення дисциплін туристсько-краєзнавчого напрямку і формування власної креативності; позитивне, активне налаштування на її виконання. Для розвитку мотивації студентів на успішне засвоєння дисциплін туристсько-краєзнавчого напрямку використовувалися групові та індивідуальні бесіди, в яких було обґрунтовано важливість вивчення означених предметів і стимулювалося опанування ними.

Змістовий компонент забезпечував повноту знань теоретичних основ та особливостей практичного застосування форм, способів і методів туристсько-краєзнавчої роботи; знань про етапи та особливості підготовки вчителя до уроку, який передбачає використання туристсько-краєзнавчої інформації. Зміст туристсько-краєзнавчої підготовки майбутніх учителів фізичної культури реалізовувався у процесі вивчення дисциплін туристсько-краєзнавчого циклу: „Основи туристичної діяльності”, „Основи етнографії”, „Організація туристсько-краєзнавчої діяльності”, „Туристичне краєзнавство”, „Основи екскурсознавства”, „Туризм і спортивне орієнтування”, „Рекреаційний туризм” та „Менеджмент туризму”.

Діяльнісний компонент передбачав формування професійних умінь. Практична підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здійснення туристсько-краєзнавчої діяльності реалізувалася завдяки формуванню таких умінь як планування, організація, підготовка та проведення уроку з використанням туристсько-краєзнавчого матеріалу, а також позаурочних форм – туристського походу, навчальної екскурсії, експедиції; визначення провідних видів діяльності; раціональному застосуванню різноманітних туристсько-краєзнавчих засобів у процесі фізичного виховання учнів; використанню новітніх технологій навчання у процесі туристсько-краєзнавчої підготовки студентів, зокрема інтерактивних методів.

Ураховуючи специфіку і функції туристсько-краєзнавчої роботи та особливості підготовки до неї під час формування та впровадження експериментальної моделі навчання, дотримано вимог таких *принципів*: 1) модульності; 2) єдності національного і загальнолюдського (туристсько-краєзнавча інформація, яку пропонували студентам факультету фізичного виховання у процесі вивчення дисциплін туристсько-краєзнавчого напрямку, була спрямована на: формування їх національної свідомості, любові до рідної землі і свого народу; оволодіння діловою українською мовою, використання усіх її багатств і засобів у мовній практиці; прищеплення шанобливого

ставлення до культури, спадщини, традицій і звичаїв народів, що населяють Україну; оволодіння надбанням світової культури); 3) систематичності, послідовності й наступності (навчальний матеріал кожної дисципліни туристсько-краєзнавчого циклу викладали частинами, послідовно, акцентуючи при цьому увагу студентів на вузлових питаннях, відтак здійснювали логічний перехід від раніше вивченої до засвоєння нової інформації); 4) доступності й індивідуалізації (зумовлював пізнавально-практичну діяльність, що планували у процесі вивчення дисциплін туристсько-краєзнавчого циклу. Вона здійснювалася на основі забезпечення відповідності складності навчального матеріалу рівню підготовленості кожного студента. Реалізація даного принципу здійснювалася за дотримання таких правил: від відомого – до невідомого, від простого – до складного, від регіонального – до місцевого); 5) емоційного сприйняття природи.

До групи *методів*, що сприяли ефективній підготовці вчителя фізичної культури до туристсько-краєзнавчої роботи в школі, належать імітаційні вправи (ігрові та неігрові), аналіз ситуацій професійного змісту, дослідницький, евристичний та практичний методи.

Особливу увагу при цьому звертали на використання методів інтерактивного навчання під час проведення семінарських та практичних занять – рольових та ділових ігор, круглих столів, брейн-рингів, кейс-технологій. Дослідницький метод передбачав усвідомлення студентами закономірностей педагогічного процесу, спрямованого на формування творчої особистості, міжпредметних зв'язків, педагогічних фактів і явищ. Евристичний метод передбачав використання сукупності правил, прийомів, які застосовували студенти для розв'язання поставлених перед ними завдань на основі узагальнення.

Серед *форм* реалізації туристсько-краєзнавчої освіти майбутніх учителів фізичної культури найбільш ефективними виявилися: 1) лекційні та семінарські заняття, конференції, які забезпечували науково-теоретичну підготовку до проведення походів, екскурсій і змагань; 2) практичні та лабораторні заняття, участь у туристичних табірних зборах, походах, екскурсіях, змаганнях, конкурсах, туристсько-краєзнавчих святах, краєзнавчих вікторинах, КВК, що забезпечували практичну підготовку; 3) самостійна робота студентів з науковою і навчальною літературою та практична підготовка до туристсько-краєзнавчої діяльності, організація шкільних краєзнавчих музеїв; 4) навчально-дослідницька робота майбутніх організаторів туристичної діяльності, яка проводилася із залученням окремих студентів, що готувалися до навчання в магістратурі та аспірантурі; 5) туристсько-краєзнавча діяльність з учнями в літніх оздоровчих таборах.

Для забезпечення успішного функціонування моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої діяльності були визначені *педагогічні умови*. З-поміж них: формування національної самосвідомості засобами туристсько-краєзнавчої роботи; поглиблене вивчення краєзнавства та пізнавально-рекреаційних можливостей краю; реалізація міжпредметних

зв'язків між туристсько-краєзнавчими та спортивними дисциплінами; навчально-методичне забезпечення викладання туристсько-краєзнавчих дисциплін. Так, головним чинником формування національної самосвідомості майбутніх учителів засобами туристсько-краєзнавчої роботи була навчально-виховна діяльність, а найважливішими ознаками її сформованості – любов до „всього рідного”: краю, мови, традицій, звичаїв, героїчного чи трагічного минулого, пізнання сучасного стану держави і народу, його потреб і прагнень, готовність працювати для блага України та за потреби захищати її.

Поглиблене вивчення краєзнавства та пізнавально-рекреаційних можливостей краю забезпечувалось завдяки включенню краєзнавчого матеріалу до змісту вивчення дисциплін туристсько-краєзнавчого циклу і стало підґрунтям для розроблення програми і змісту навчальної дисципліни "Туристичне краєзнавство", оскільки саме краєзнавство має значний потенціал для міцного засвоєння студентами основ наук, унаслідок чого розширюються і поглиблюються їхні знання, розвиваються творчі здібності, інтерес до туристсько-краєзнавчої діяльності, активно формується світогляд.

У підготовці студентів до проведення туристсько-краєзнавчої роботи в школі вагому роль відігравали знання з туристсько-краєзнавчих і спортивно-педагогічних дисциплін. Міжпредметні зв'язки забезпечували інтеграцію змісту, модулів, коли окремі аспекти вивчення одного предмета сприяли розв'язанню завдань іншого. Наприклад, у процесі занять легкою атлетикою у студентів розвивається витривалість, гімнастикою – гнучкість, сила, координаційні здібності, що є вкрай потрібно під час туристського походу. А туристичний похід наочно показує кожному учаснику його слабкі сторони і активізує роботу на заняттях зі спортивно-педагогічних дисциплін та в процесі самовдосконалення.

Для забезпечення ефективної навчально-дослідницької, науково-дослідницької та самостійної роботи студентів в умовах кредитно-трансферної системи організації навчального процесу було розроблено інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисциплін, що включає: державні стандарти освіти; навчальні плани; навчальні програми з туристсько-краєзнавчих та спортивно-педагогічних дисциплін, які безпосередньо використовуються для підготовки організаторів туризму; програму туристсько-краєзнавчої практики; підручники і навчальні посібники; інструктивно-методичні матеріали до семінарських, практичних і лабораторних занять; контрольні роботи з навчальних дисциплін для перевірки рівня засвоєння навчального матеріалу; текстові та електронні варіанти для поточного і підсумкового контролю, методичні матеріали для студентів з питань самостійного та індивідуального опрацювання фахової літератури.

Для оцінювання кожного компонента підготовки майбутніх учителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої роботи з учнями визначено *критерії* сформованості готовності майбутніх

учителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої діяльності. Критеріями мотиваційного компонента є: свідоме та відповідальне ставлення до вивчення дисциплін туристсько-краєзнавчого напрямку; зацікавленість у здійсненні майбутньої професійної туристсько-краєзнавчої діяльності з учнями; здатність до самореалізації та самовдосконалення. Критеріями змістового компонента є: повнота, глибина і точність знань дисциплін туристсько-краєзнавчого циклу; знання теоретичних основ та особливостей практичного застосування форм, способів, напрямів та методів туристсько-краєзнавчої роботи щодо їх планування, організації та проведення. Діяльнісний компонент забезпечує вміння методично правильно спланувати, організувати та провести урок фізичної культури з вкрапленнями туристсько-краєзнавчої підготовки школярів та позаурочні форми туристсько-краєзнавчої роботи; вміння застосовувати власні креативні здібності під час практичної діяльності та впроваджувати інноваційні технології у процесі здійснення навчання школярів туризму та краєзнавства.

Після впровадження моделі досліджували її ефективність через визначення рівнів сформованості кожного компонента, що перевірялася під час формульованого експерименту, в якому взяло участь по 28 осіб контрольної та експериментальної груп.

Отримані дані свідчать про домінування високого рівня студентів експериментальної групи над показниками студентів контрольної групи. Так, значно зріс відсоток опитаних із експериментальної групи з високим (45,3%) та достатнім рівнями (39,4%), у контрольній групі високого рівня та достатнього рівнів досягли відповідно – 10,2% та 26,3% респондентів. Натомість, тільки 15,3% учасників експериментальної та 50,4% контрольної груп досягли середнього рівня. Низького рівня у студентів експериментальної групи не спостерігається, а у контрольній цей показник становить 13,1%.

Таким чином, результати експериментального дослідження підтвердили ефективність впровадження експериментальної моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до проведення туристсько-краєзнавчої роботи з учнями.

ВИСНОВКИ

З початком інтеграції нашої країни в єдину Європейську систему вищої освіти та реалізації ідей Болонського процесу у вищій школі актуальним стало впровадження нової концепції підготовки майбутніх фахівців, удосконалення її якості, підвищення рівня професіоналізму вчителя.

1. Результати аналізу психолого-педагогічної літератури засвідчують, що на сучасному етапі значно зросла увага до проблем професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури у вищій школі, які на сьогодні залишаються недостатньо розробленими. Вивчення наукових джерел доводить, що професійна підготовка фахівця – процес оволодіння ним необхідними знаннями і

навичками, результатом якого є професіоналізм. З'ясовано, що вчені по-різному підходять до визначення суті професіоналізму: одні пояснюють його як конкретний рівень сформованості майстерності, інші – як якісну характеристику суб'єкта діяльності. Структура професіоналізму – система, до складу якої входять мотивація на саморозвиток і професійні досягнення, творчий та інноваційний потенціал особистості, необхідний рівень здоров'я та працездатності, здатність адекватно діяти в нестандартних ситуаціях. Важливим складником професіоналізму вчителя фізичної культури є його підготовка до туристсько-краєзнавчої роботи з учнями. Туристсько-краєзнавча робота – це форма організації пізнавальної діяльності учнів, вагомий чинник виховання шкільної молоді, формування національної самосвідомості, а тому вона перебуває у центрі уваги державних освітніх та інших інституцій, а також учених різних галузей науки.

Аналіз джерельної бази дослідження засвідчив, що: по-перше, порушена проблема є складною. Вона є предметом вивчення педагогіки та психології. По-друге, попри численні напрацювання в теорії професійної підготовки вчителів фізичної культури, досі у вітчизняній науці немає окремого ґрунтовного дослідження щодо формування готовності студентів до означеного виду діяльності. Змістом туристсько-краєзнавчої роботи є всебічне вивчення рідного краю, накопичення досвіду емоційно-позитивного ставлення та активного дослідження певної території, що сприяє моральному, естетичному, фізичному вихованню учнів, допомагає кращому засвоєнню навчальних предметів та сприяє практичному застосуванню набутих знань.

2. На основі розробленого чотирирівневого комп'ютерного тестування щодо визначення рівня готовності фахівців фізичного виховання до туристсько-краєзнавчої діяльності з учнями, виявлено низький рівень готовності як учителів-практиків, так і студентів-випускників. Серед основних вад слабкої підготовки до означуваного виду діяльності є такі: недостатня технічна і тактична підготовленість з питань оздоровчо-спортивного туризму, відсутність ґрунтовних знань системи основних та базових понять краєзнавчої роботи, її форм та методів, складових краєзнавства. Аналіз наукової літератури, нормативно-правових документів, результати констатувального експерименту та власний досвід зумовили необхідність обґрунтування моделі підготовки студентів на факультетах фізичного виховання шляхом внесення коректив в організацію і зміст навчального процесу.

3. Детальний аналіз змісту туристсько-краєзнавчої підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання до праці зі школярами дав можливість визначити критерії, рівні та компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої діяльності: свідоме та відповідальне ставлення до вивчення дисциплін туристсько-краєзнавчого напрямку; зацікавленість у здійсненні майбутньої професійної туристсько-краєзнавчої діяльності з учнями; здатність до самореалізації та самовдосконалення; повнота, глибина і точність знань дисциплін туристсько-краєзнавчого циклу; знання теоретичних основ та особливостей практичного застосування форм,

способів, напрямів та методів туристсько-краєзнавчої роботи щодо їх планування, організації та проведення; вміння методично правильно спланувати, організувати та провести урок фізичної культури з вкрапленнями туристсько-краєзнавчої підготовки школярів та позаурочні форми туристсько-краєзнавчої роботи; вміння застосовувати власні креативні здібності під час практичної діяльності та впроваджувати інноваційні технології у процесі здійснення навчання школярів туризму та краєзнавства.

4. На підставі теоретичного аналізу наукових джерел, результатів констатувального експерименту та власного досвіду було розроблено модель професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої роботи, обґрунтовано теоретико-методологічні основи, що відображають єдність теоретичної і прикладної підготовки, взаємозв'язок структурних і функціональних компонентів (системності, модульності, індивідуалізації, емоційного сприйняття природи). Складовими моделі, які відображають її технологічність є мета, завдання, етапи їх реалізації (адаптивний, репродуктивний, моделювальний і творчий), компоненти підготовки (мотиваційний, змістовий, діяльнісний). Змістовий компонент туристсько-краєзнавчої підготовки передбачає послідовне вивчення дисциплін туристсько-краєзнавчого циклу за розробленими навчальними програмами відповідно до вимог кредитно-трансферної системи, а також за допомогою адекватних методів, форм організації навчально-виховного процесу та в сприятливих педагогічних умовах (формування національної самосвідомості засобами туристсько-краєзнавчої роботи; поглиблене вивчення краєзнавства та пізнавально-рекреаційних можливостей краю; реалізація зв'язків між туристсько-краєзнавчими та спортивними дисциплінами; навчально-методичне забезпечення викладання туристсько-краєзнавчих дисциплін). Для перевірки ефективності моделі підготовки було визначено критерії і рівні оцінки готовності майбутніх учителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої діяльності.

5. Обґрунтовано ефективність основних компонентів моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої роботи через зіставлення діагностично покладеної мети з досягнутим результатом. Туристсько-краєзнавча підготовка майбутніх учителів фізичної культури здійснювалась у процесі вивчення дисциплін туристсько-краєзнавчого циклу: «Основи туристичної діяльності», «Основи екскурсознавства», «Туризм і спортивне орієнтування», «Організація туристсько-краєзнавчої діяльності», «Туристичне краєзнавство», «Рекреаційний туризм», «Основи етнографії» та «Менеджмент туризму». У процесі розробки та реалізації експериментальних програм використовувалися традиційні методи навчання та інтерактивні методики. Особливого значення при цьому надавалося практичним заняттям, самостійній, навчальній і науково-дослідницькій роботі студентів, адже у підготовці фахівців галузі фізичного виховання і спорту, згідно з умовами Болонського процесу, особлива увага приділяється цим

формам підготовки.

6. Проведений формувальний експеримент підтвердив ефективність впровадженої моделі підготовки. Про це свідчать результати експериментальної групи, в якій домінують позицію займають студенти з високим (45,3%) та достатнім (39,4%) рівнями, у контрольній групі високий рівень проявили 10,2% опитаних, достатній рівень спостерігали у 26,3% респондентів. Тільки 15,3% учасників експериментальної групи досягли середнього рівня, а в контрольній групі цей показник становить 50,4%. Низького рівня у студентів експериментальної групи не виявлено.

Проведене дослідження не вичерпує всіх питань означеної проблеми. Воно відкриває перспективи для дослідження стану підготовки фахівців туристичної діяльності інших спеціальностей, забезпечення між предметних зв'язків змісту професійної підготовки студентів у досліджуваному аспекті.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях

1. Ткачівська І. М. Характеристика готовності вчителів фізичної культури до професійної діяльності / І. М. Ткачівська // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. – Черкаси, 2007. – Вип. 113. – С. 58–62.

2. Ткачівська І. М. Рівень готовності випускників факультетів фізичного виховання ВНЗ до проведення туристично-краєзнавчих заходів у загальноосвітній школі / І. М. Ткачівська // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія: Педагогіка, Тернопіль, 2007. – № 9. – С. 107–110.

3. Ткачівська І. М. Прогностична модель професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здійснення туристсько-краєзнавчої роботи з учнями / І. М. Ткачівська // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Педагогіка. – Івано-Франківськ, 2008. – Вип. 24. – С. 139–144.

4. Ткачівська І. М. Готовність випускників спеціальності „Фізичне виховання” до проведення туристсько-краєзнавчої роботи з учнями / І. М. Ткачівська // Вісник Львівського університету. Серія: Педагогічна. – Львів, 2008. – Вип. 24. – С. 139–144.

5. Ткачівська І. М. Сучасний стан професійної готовності вчителів-практиків фізичної культури до здійснення туристсько-краєзнавчої роботи в школі / І. М. Ткачівська // Вісник Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. – Вінниця, 2008. – Вип. 24. – С. 117-122.

Інші публікації

6. Ткачівська І. М. Критерії оцінки та стан готовності майбутніх учителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої роботи в школі / І. М. Ткачівська // Молода спортивна наука

України // зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту.– Львів, 2006. – Вип. 10. – Т. 3. – С. 315–320.

7. Ткачівська І. М. Краєзнавча підготовка майбутніх учителів фізичної культури до роботи зі школярами // зб. наук. праць. Серія: Історія та географія / І. М. Ткачівська. – Харків, 2007. – Вип. 25–26. – С. 209–211.

8. Ткачівська І. М. Впровадження активних методів навчання у процес підготовки студентів факультету фізичного виховання і спорту до туристсько-краєзнавчої діяльності в школі / І. М. Ткачівська // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. – Івано-Франківськ, 2008. – Вип. 8. – С. 93–100.

9. Ткачівська І. М. Збірник тестових завдань щодо оцінки рівня готовності майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту до туристсько-краєзнавчої роботи з учнями / І. М. Ткачівська. – Івано-Франківськ: Плай, 2008. – 95 с.

10. Ткачівська І. М. Збірник програм туристсько-краєзнавчого циклу для студентів факультетів фізичного виховання / І. М. Ткачівська. – Івано-Франківськ: Плай, 2008. – 106 с.

АНОТАЦІЇ

Ткачівська І. М. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої роботи з учнями. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2009.

Дисертаційне дослідження присвячено проблемі підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання до туристсько-краєзнавчої діяльності в школі. У роботі обґрунтовано сутність та компонентний склад підготовки майбутніх учителів фізичної культури до туристсько-краєзнавчої роботи зі школярами; розроблено авторську методику тестування щодо виявлення рівня готовності випускників факультетів фізичного виховання; визначено рівні й критерії оцінки означеної підготовки; розроблено та впроваджено в навчальний процес модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до означеного напрямку роботи, що значно підвищила рівень готовності випускників факультету фізичного виховання до туристсько-краєзнавчої діяльності в школі.

Ключові слова: професійна підготовка фахівця фізичного виховання, туристсько-краєзнавча робота з учнями, модель підготовки до туристсько-краєзнавчої роботи, зміст туристсько-краєзнавчої підготовки, педагогічні умови підготовки до туристсько-краєзнавчої роботи, готовність до туристсько-краєзнавчої діяльності.

Ткачивская И. М. Подготовка будущих учителей физической культуры к туристско-краеведческой работы с учениками. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Тернопольский национальный университет имени Владимира Гнатюка, Тернополь, 2009.

В диссертации теоретически обоснованы сущность и компонентный состав подготовки будущих специалистов физической культуры к туристско-краеведческой деятельности в школе.

Доказан низкий уровень готовности учителей и будущих специалистов физического воспитания к туристско-краеведческой работе в школе. В соответствии с этим разработана и внедрена в учебный процесс факультетов физического воспитания модель подготовки специалистов физического воспитания к отмеченному направлению работы, которая значительно повышает уровень готовности выпускников факультета физического воспитания к туристско-краеведческой деятельности с учениками.

Составляющими модели являются цель, задание, этапы их реализации (адаптивный, репродуктивный, моделирующий и творческий), компоненты подготовки (мотивационный, смысловой, деятельный). Мотивационный компонент реализуется через мобилизацию комплекса взаимосвязанных мотивов, предусматривающих формирование сознательного и ответственного отношения студентов к изучению дисциплин туристско-краеведческого направления и формирования собственной креативности; позитивный, активный настрой на ее выполнение. Системообразующим в модели подготовки выступает смысловой компонент, обеспечивающий полноту знаний теоретических основ и особенностей практического применения форм, способов, направлений и методов туристско-краеведческой работы; знание об этапах и особенностях подготовки учителя к уроку, в котором будет использована туристско-краеведческая информация. Смысловой компонент туристско-краеведческой подготовки предусматривал последовательное изучение дисциплин туристско-краеведческого цикла по разработанным учебным программам в соответствии с требованиями кредитно-трансферной системы с помощью адекватных методов, форм организации учебно-воспитательного процесса и в благоприятных педагогических условиях. Деятельный компонент предусматривал формирование профессиональных умений и практическое использование при этом добытых теоретико-методических знаний. Практическая подготовка будущих учителей физической культуры к осуществлению туристско-краеведческой деятельности реализовалась благодаря сформированности таких умений у специалистов физического воспитания, как: планирование, организация, подготовка и проведение урока с использованием туристско-краеведческого материала. Среди внеурочных форм использовались туристический поход, учебная экскурсия, экспедиция; определение ведущих видов деятельности личности; рациональное применение разнообразных туристско-краеведческих средств в процессе

физического воспитания учеников; использование новейших технологий обучения в процессе туристско-краеведческой подготовки студентов, в частности интерактивных методов.

Анализ научных источников и практический опыт специалистов физического воспитания позволили выделить и экспериментально проверить эффективность педагогических условий обеспечения успешной подготовки будущих учителей физической культуры к туристско-краеведческой работе с учениками: формирование национального самосознания средствами туристско-краеведческой работы; углубленное изучение краеведения и познавательно-рекреационных возможностей края; реализация межпредметных связей туристско-краеведческих и спортивных дисциплин; учебно-методическое обеспечение преподавания туристско-краеведческих дисциплин.

Эффективность экспериментальной модели подготовки определялась критериями для каждого компонента и уровнями сформированности готовности будущих учителей: высоким, достаточным, средним и низким.

В диссертации описаны организация, ход и результаты опытно-экспериментальной работы относительно проверки эффективности предложенной модели подготовки студентов.

Результаты формирующего эксперимента подтвердили эффективность внедренной экспериментальной модели, о чем свидетельствует заметно возросший уровень подготовки будущих специалистов физического воспитания.

Ключевые слова: профессиональная подготовка специалиста физического воспитания, туристско-краеведческая работа с учениками, модель подготовки к туристско-краеведческой работе, содержание туристско-краеведческой подготовки, педагогические условия подготовки к туристско-краеведческой работе, готовность к туристско-краеведческой деятельности.

Tkachivska I. M. Preparation of the future teachers of physical culture to tourist-regional work with students. – The Manuscript.

The dissertation on the receipt of scientific degree of candidate of pedagogical sciences after speciality 13.00.04 is a theory and method of trade education. – it is the Ternopile national pedagogical university of the name of Vladimir Gnatjuk, Ternopile, 2009.

Dissertation research is devoted the problem of preparation of future specialists of physical culture to realization of tourist-regional activity at school. In work essence, component composition of preparation of future specialists of physical culture to tourist-regional activity at school; the author method of testing is developed in relation to the exposure of level of readiness of graduating students of faculties of physical education; certainly levels and criteria of estimation of the noted preparation; the model of preparation of future teacher of physical culture is developed to tourist-regional activity and on its basis it is developed and inculcated in an educational process model of forming of readiness of

specialists of physical education to the noted work which considerably promotes the level of readiness of graduating students of faculty of physical education to tourist-regional activity at school assignment.

Key words: professional preparation of specialist of physical education, tourist-regional work with students, model of preparation to tourist-regional work, maintenance of tourist-regional preparation, pedagogical terms of preparation to tourist-regional work, readiness to tourist-regional activity.

Підписано до друку 18.05.2009 р.
Формат 60x84/16. Друк RESO.
Папір друк. Умовн. друк. арк. 0,9.
Замовлення № 20. Наклад 100 прим.

Видрук оригінал-макета:
редакційно-видавничий відділ Тернопільського
національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка